

Právo na odpor a článek 23 Listiny základních práv a svobod

Abstrakt

Výzkumným záměrem této diplomové práce je důkladná analýza čl. 23 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jeho problematika, rozbor současné podústavní právní úpravy a mezinárodní srovnání. Diplomová práce má v návaznosti na výzkumný záměr za cíl zjistit, do jaké míry znění čl. 23 Listiny odpovídá naší historické zkušenosti, popřípadě zda čl. 23 Listiny míří na jiné situace (tj. zda znění čl. 23 Listiny reflektuje naši historii v souvislosti s vymezením práva na odpor v Listině).

Hlavní metody zvolené pro psaní diplomové práce byly analýza, mezinárodní srovnání zahraničních ústav a statistika. Při psaní práce jsem čerpala z odborné literatury, odborných článků, právních předpisů, relevantní judikatury a v neposlední řadě z internetových zdrojů, které byly podkladem pro statistiku účastníků odboje a odporu proti komunismu.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních částí. První část diplomové práce je věnována historickému exkurzu. Pro lepší pochopení a kontext jsou zde uvedeny různé přístupy k právu na odpor, a to od myslitelů Starověké Číny, Řecka a Říma až po přístupy k právu na odpor v 19. a 20. století. Tato část obsahuje mimo jiné i myšlenky Bartoloměho de las Casase, Martina Luthera a dalších reformátorů. Dále je v práci věnován prostor českým myslitelům (J. Hus, J. A. Komenský, Šimon Partlic či Karel Havlíček Borovský). Kromě samotných filozofických přístupů jsou uvedeny i dobové právní dokumenty vztahující se k právu na odpor.

Druhá část se věnuje analýze pojmu práva na odpor v jeho souvislostech historických, náboženských, antropologických, mezinárodněprávních atd., a to včetně jeho nejednoznačné definice. Zahrnuty jsou například vybrané postoje církví k právu na odpor, antropologické hledisko s důrazem na dílo profesora Richarda Wranghama. Dále jsou popsány a analyzovány příbuzné instituty práva na odpor (občanská neposlušnost apod.) a související pojmy a instituty v právním řádu České republiky. Tato část se také zabývá mezinárodněprávní úpravou, která se vztahuje se k právu na odpor.

Třetí část se podrobně zabývá jednotlivými složkami čl. 23 Listiny, přičemž každá složka je porovnána se zněním práva na odpor v zahraničních ústavách. Analýze bylo podrobena následující: problematika subjektů (komu právo náleží?), právo na odpor jako povinnost, odpor podle čl. 23 Listiny (forma), proti komu lze odpor směřovat v režimu čl. 23 Listiny?, podmínky použití práva na odpor a zpozitivnění práva na odpor.

Jako podklad pro srovnání znění čl. 23 Listiny se zněním práva na odpor v zahraničních ústavách byla použita práce T. Ginsburga, G. Lansberg-Rodrigueze a M. Versteegové, která uvádí přehled jednotlivých znění práva na odpor v ústavách celého světa. V rozboru čl. 23 Listiny nechybí úvahy o dostatečnosti právní úpravy. Dále je uveden přehled judikatury vztahující se k čl. 23 Listiny a právu na odpor.

Čtvrtá část obsahuje přehled zákonů vztahujících se k právu na odpor a reagujících na nezávislost na Rakousku-Uhersku, nacistickou okupaci a pád komunistického režimu. Pro potřeby této práce byla vypracována statistika oceněných účastníků za odboj a odpor proti komunistickému režimu, jejímž cílem bylo zjistit, zda znění čl. 23 Listiny reflektuje historickou zkušenost České republiky, popřípadě zda čl. 23 Listiny míří na jiné situace (tj. zda znění čl. 23 Listiny reflektuje naši historii v souvislosti s vymezením práva na odpor v Listině). Na základě analýzy 390 medailonků oceněných bylo ukázáno, že odpor byl pojmově soustavný, dlouhodobý a jednalo se nejčastěji o činnost jednotlivců a jejich skupin.

Závěrem lze shrnout, že znění čl. 23 Listiny historickou zkušenost nereflektuje, jelikož by byl zřejmě uplatněn za situace mající podobu hromadné akce občanů. Pokud by došlo k nutnosti občanů (lidí) postavit se na odpor, muselo by nejspíše v případě úspěšné obnovy řádu lidských práv a svobod dojít k přijetí nové legislativy, která by řešila jednotlivé případy odporu jednotlivců, tak jako v minulosti.